Column

Accountantskantoor Terminus?

Jaap van Manen

Het accountantsberoep is een vrij beroep. Dat betekent onder meer dat een accountant vrij is om neen te zeggen tegen ondernemers die cliënt van hem willen worden of willen blijven.

Verstandige accountants doen aan risico-analyse. Zij realiseren zich dat het niet goed voor hen is om ten onrechte goedkeurende verklaringen af te geven. Dat schaadt hun goede naam en daarmee hun bron van inkomsten.

Ondernemers die kunnen worden aangemerkt als kwalitatief zwakke bestuurders vormen een risico voor hun accountants. Door hen veroorzaakte déconfitures kunnen gepaard gaan met al dan niet door accountantscontrole te onderscheppen ernstige fouten in jaarrekeningen en daaruit volgende negatieve publiciteit voor de betreffende accountants. Niet-integere ondernemers echter vormen een nog veel grotere risicofactor voor hun accountants. Immers een malafide ondernemer zal er geen been in zien om zijn accountant te misleiden. En dat maakt een effectieve controle veelal onmogelijk.

De ervaring leert dat de inlichtingen die een accountant van een ondernemer krijgt van cruciale betekenis zijn voor zijn controle. Een open gesprek, op basis van wederzijds vertrouwen, levert vaak meer op dan de toepassing van enig ander controlemiddel. Het verkrijgen van betrouwbare inlichtingen van de ondernemer is efficiënt, effectief en veelal onvervangbaar. Daarbij gaat het om vertrouwen.

Nu kan men stellen: vertrouwen is goed maar controle is beter. Daar ben ik het mee eens, maar ik voeg toe: zonder vertrouwen is controle niet mogelijk.

Het belangrijkste controlemiddel, inlichtingen van de ondernemer, boet bij malafide ondernemers aan kracht in. Nu is malafiditeit niet eenvoudig vast te stellen. Wel zijn er belangrijke aanwijzingen voor te verkrijgen. Er bestaan zelfs expertsystemen voor de beoordeling van de integriteit van cliënten. Als de accountant weet dat een ondernemer wel eens valsheid in geschrifte pleegt dan heeft hij een belangrijke aanwijzing voor op zijn zachtst gezegd begrenzingsen aan de integriteit van deze opdrachtgever.

Omtrent ondernemers die zich aanmelden als nieuwe cliënt zal de accountant om inlichtingen vragen aan de vorige accountant. Ook kan hij elders informatie over deze potentiële opdrachtgevers inwinnen. De openbare accountant kan en mag discrimineren. Als hij denkt dat iemand een verhoogde risicofactor voor hem is dan mag hij hem weigeren (natuurlijk niet op grond van ras, sexe of levensovertuiging, maar dat is hier niet aan de orde).

Laten wij nu eens aannemen dat het beroep wordt uitgeoefend door verstandige mensen en dat er een aantal malafide ondernemers is in ons land. In de afgelopen jaren is de controleplicht van naamloze vennootschappen uitgebreid tot grote en middelgrote besloten vennootschappen. Het aantal malafide ondernemers dat onder de controleplicht valt is daardoor toegenomen. We zouden mogen veronderstellen dat een aantal malafide ondernemers in de problemen is gekomen: een controleplicht is ontstaan en men kan er niet aan voldoen omdat men door het accountantsberoep wordt gediscrimineerd.

Dat lijkt op een vraagstuk uit de verzekeringswe-

Drs. J. A. van Manen is vennoot van Deloitte Dijksterhuis en buitengewoon universitair hoofddocent accountancy, Rijksuniversiteit Groningen.

reld. Automobilisten zijn verplicht zich te verzekeren. Sommige automobilisten wil niemand verzekeren. Niet zozeer omdat zij niet integer zouden zijn maar wel wegens vermeende of gebleken beperkingen aan hun kwaliteiten als bestuurders. Voor hen is een bijzondere verzekeringsmaatschappij opgericht: Terminus.

De behoefte aan een accountantskantoor Terminus is nog niet ontstaan. Zijn er nu zo weinig malafide ondernemers (of ondernemers die op andere wijze een risico kunnen vormen voor hun accountant), of zijn er toch nog onverstandige accountants?

Men kan niet altijd voorkomen dat men malafide ondernemers als cliënt krijgt. De accountant bepaalt niet de opvolging in de directies van de ondernemingen waarvan hij de jaarrekeningen controleert. De accountant kan ook niet voorkomen dat aandelen in vennootschappen overgaan in handen van suspecte lieden. En sommige ondernemers zijn zo slim dat hun accountant niet merkt dat ze malafide zijn. Bovendien is het zo dat een aantal ondernemers zich niet altijd houdt aan de controleplicht; dat lijkt me voor een malafide ondernemer ook geen onoverkomelijk probleem.

Toch kan ik niet nalaten nog eens te benadrukken dat een zorgvuldig uitgevoerde risico-analyse bij de acceptatie en prolongatie van opdrachten voor een accountant van groot belang is.

Het controleproces

J. ten Wolde

1 Inleiding

Het controleproces: menige accountant heeft er de mond vol van. Betreft het hier modieuze turbo-taal of is er iets wezenlijks gaande in het accountantsberoep? Vijf jaar geleden kende de Nederlandse accountant nog nauwelijks het woord 'controleproces' laat staan de betekenis ervan. Momenteel is elke grote accountantsmaatschap de bezitter van zo'n proces of is men bezig er een te ontwikkelen. Soms ook krijgt men er een aangeboden van hun 'big eight brother'. Dit artikel behandelt het ontstaan, de voor- en nadelen, de vergelijkbaarheid en de 'meetbaarheid' van het controleproces.

2 Wat is een proces?

'Proces' kan in algemene zin worden gedefinieerd als: *werking in haar voortgang beschouwend, ontwikkelingsgang, verloop* (Van Dale, 10de druk 1976).

Veel eigentijdse organisaties worden tegenwoordig gekenmerkt door een hoge mate van complexiteit. Hierdoor ontstaat grote behoefte aan ondersteunende middelen ter beheersing van deze organisaties en ter verhoging van de doelmatigheid daarvan. Die middelen zijn bijvoorbeeld: strategie, interne organisatie (planning en budgettering, organisatiestructuur en dergelijke) en procesbeheersing. Bij procesbeheersing kan gedacht worden aan besturingsprocessen, uitvoeringsprocessen en aan informatieprocessen. Deze laatste wordt heden ten dage ondersteund door een zeer krachtig hulpmiddel: de computer.

J. ten Wolde, registeraccountant, is lid van de maatschap KPMG Klynveld Kraayenhof & Co, accountants.